

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΑΓΓΕΛΟΥ
ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΚΟΥΡΟΥΚΛΗ
Π. ΜΠΕΡΤΣΟΣ

«Εφηβεία σημαίνει να βλέπεις στα μάτια αυτόν τον άνδρα που είναι ο πατέρας σου και αυτή τη γυναίκα που είναι η μητέρα σου και να συνειδητοποιείς ότι δεν είναι τέλειοι».

Λεό Μπουσκάλια
«Να ζεις, να αγαπάς
και να μαθαίνεις»

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Γ. Βιζυηνός, Το αμάρτημα της μητρός μου

Να προσεγγίσετε την ψυχολογία της μητέρας εστιάζοντας:

- α) στην παραδοξότητα της προσευχής της
β) στην προσπάθειά της να πείσει το Γιωργή για το δικαίωμά της στη δεύτερη υιοθεσία
γ) στην ομολογία -εξομολόγηση της προς το γιο της Γιωργή

α) Η μητέρα του Γιωργή βρίσκεται σε απόγνωση εξαιτίας της σταδιακής και μη ανατρέψιμης πορείας της ασθένειας της κόρης της. Έσχατο μέσο σωτηρίας θεωρείται από τη λαϊκή κοινωνία η παραμονή για σαράντα μέρες της Αννιώς στην εκκλησία, με στόχο να ηττηθεί η αιτία της αρρώστειας, δηλαδή το δαιμονικό.

Κατά τη διάρκεια αυτής της παραμονής η μητέρα προσεύχεται στο θεό ζητώντας βοήθεια για το άρρωστο κορίτσι της. Η προσευχή της εκπλήσσει με την ένταση και το περιεχόμενό της τον αναγνώστη, καθώς περιέχει δύο παράδοξες αναφορές.

Πιο συγκεκριμένα,

- Αναφέρεται σε κάποιο αμάρτημα που έχει διαπράξει στο παρελθόν.
- Διαπραγματεύεται τη διάσωση της κόρης της προσφέροντας ως αντάλλαγμα στο θεό τη ζωή κάποιου άλλου της παιδιού.

Η μητέρα αφήνει να εννοηθεί ότι θεωρεί την ασθένεια της κοπέλας θεία τιμωρία για το πρότερο αμάρτημά της. Ωστόσο, ενώ η σημαντική αυτή αναφορά της μητέρας θα έπρεπε να δημιουργεί ερωτηματικά (τόσο στον Γιωργή, όσο και στον αναγνώστη), οι συγκλονιστικές εξελίξεις μας παρασύρουν, ώστε να ξεχαστεί. Να θυμηθούμε σε αυτό το σημείο τον Π. Μουλά σύμφωνα με τον οποίο ο Βιζυηνός ξέρει «να κεντρίζει το ενδιαφέρον του αναγνώστη, να σκορπίζει πρόωρες ενδείξεις που η σημασία τους θα φανεί αργότερα».

Η μητέρα μετά τα πρώτα λόγια που απευθύνει στο θεό, σιωπάει, εμφανίζεται διστακτική προς στιγμής και συνεχίζει. Η σύντομη αυτή διακοπή κάνει αντιληπτό τον πόνο της, αλλά και μας προετοιμάζει για ακόμα πιο συνταραχτικές εξελίξεις. Η σιωπή αυτή δηλώνει επιπλέον, ότι η μητέρα διστάζει να εκφράσει την «ευχή» της αναδεικνύοντας έτσι το δίλημμά της, αλλά και καθιστά την ευχή αυτή πιο βαριά, καθώς αναιρείται ο αυθορμητισμός.

Η Αννιώ για την Δεσποινιώ δεν αποτελεί μόνο το ένα από τα τέσσερα παιδιά της, δεν είναι μόνο η μοναχοκόρη, αλλά ο ερχομός της στην οικογένεια θεωρήθηκε και η ευκαιρία της μάνας να εξιλεωθεί για το πρώτο αμάρτημά της. Με τον επικείμενο θάνατό της Αννιώς θα έχανε οριστικά αυτή την ευκαιρία.

Αφού αγνοούμε τα κίνητρά της, είναι λογικό η συμπεριφορά αυτή να μας προκαλεί έκπληξη, ακόμα και κάποια δυσάρεσκεια. Γι αυτό άλλωστε συμμεριζόμαστε τον πόνο του Γιωργή και το αίσθημα αδικίας που τον διακατέχει. Η ιδιαίτερη αδυναμία της μάνας για την Αννιώ δεν είναι ικανή να δικαιολογήσει τη στάση της.

β) Ο αφηγητής με αριστοτεχνικό τρόπο διαμορφώνει σταδιακά την ψυχολογία των πρωταγωνιστικών προσώπων - αλλά και του αναγνώστη - για την αποκάλυψη της «άλλης μισής αλήθειας». Όλος ο διάλογος του Βιζυηνού με την μητέρα του για το Κατερινιώ λειτουργεί προπαρασκευαστικά και η αρνητική στάση του Γιωργή ως προς το νέο ψυχοπαίδι τελικά ανάγεται σε αφορμή για την εξομολόγηση.

Όταν πλέον ο αφηγητής και ο αναγνώστης συμπληρώνουν την γνώση τους για τα γεγονότα, η επιλογή της μητέρας τουλάχιστον αιτιολογείται / εκλογικεύεται:

Τα στάδια της κλιμάκωσης αυτής είναι:

- οι προσδοκίες του Βιζυηνού για την προσωπικότητα της νέας του αδελφής, αλλά και της μάνας για ηθική και οικονομική υποστήριξη από τον γιο, διαψεύδονται («Ως προς τό ψυχοπαίδι της όμως δέν μ εὔρε τόσον πρόθυμον... ἐξεφράσθην ἐναντίον τῆς διατηρήσεώς του, πρὸς μεγίστην τῆς μητρός μου ἐκπληξιν»).

- «Δός το πίσου, ἂν μ ἀγαπᾷς»: στη φράση αυτή ελλοχεύει η αμφιβολία του Βιζυηνού για τη δύναμη της μητρικής αγάπης. Ένας λανθάνων ανταγωνισμός διαφαίνεται ανάμεσα στο κορίτσι και στον νέο πλέον άνδρα, παρά την απομάκρυνση του από την οικογενειακή εστία.

- Ο Γιωργής δεν διαφωνεί με τη μητέρα ως προς την υιοθεσία μιας κόρης, αλλά προτιμά ένα κορίτσι όμορφο και ικανό. Η μητέρα, στο κατηγορηματικό αίτημα του Βιζυηνού να δώσουν πίσω το Κατερινιώ, αρχικά αντιδρά με ένα βωβό κλάμα (το οποίο αποδίδεται με μια παραστατική οπτική εικόνα: «Όταν ὕψωσα... ἐξέφραζον μίαν ἀπερίγραπτον θλίψιν!». Όσο ο Γιωργής περιγράφει την ιδανική διάδοχο της Κατερινιώς, η μητέρα μένει σιωπηλή. Η αντίστιξη λόγου και σιωπής δημιουργεί δραματική ένταση.

- η μητέρα, φανερά απελπισμένη - απογοητευμένη («μετ' ἀπελπιστικῆς ἐκφράσεως») από την στάση του γιου της, αφού αντιπαραβάλλει τη στάση των άλλων της γιών και του Γιωργή (η αντίθεση δηλώνει emphaticά την απογοήτευσή της) επιστρατεύει δύο επιχειρήματα για να μεταπείσει τον Γιωργή:

- δε φταίει το Κατερινιώ για τα ελαττώματά της, αλλά έτσι την έπλασε ο Θεός (θεοκρατική αντίληψη της μάνας)

www.poukamisas.gr

20 ΧΡΟΝΙΑ

φροντιστήρια
ΠΟΥΚΑΜΙΣΑΣ

[ΝΕΟ] ΑΓ. ΒΑΡΒΑΡΑ

- [ΝΕΟ] ΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ • ΑΙΓΑΛΕΟ
- ΑΜΦΙΑΛΗ • ΓΑΛΑΤΣΙ • ΓΛΥΦΑΔΑ
- ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑ • [ΝΕΟ] ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
- ΚΑΛΛΙΘΕΑ • ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΣ
- ΛΑΡΙΣΑ • [ΝΕΟ] ΜΕΓΑΡΑ • ΜΟΣΧΑΤΟ
- ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ • ΝΙΚΑΙΑ • ΠΕΙΡΑΙΑΣ
- ΠΕΡΑΜΑ • [ΝΕΟ] ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ
(1849-1896)

Πεζογράφος και ποιητής με έντονη προσωπική σφραγίδα, την προβολή του ρεαλισμού, ώστε να συγκαταλέγεται μαζί με τον Σολωμό, τον Κάλβο και τον Βαλαωρίτη στους θεμελιωτές του νεοελληνικού λογοτεχνικού λόγου. Πατρίδα του και δωρήτρια του ψευδώνυμού του, η μικρή κόμη Βιζύη μεταξύ Αδριανούπολης και Κωνσταντινούπολης. Το πραγματικό του όνομα ήταν Σύρμας και παρατσούκλι των πρώτων διηγημάτων του το «Μιχαηλίδης». Η Βιζύη και οι άνθρωποί της, με κορυφαίο πρόσωπο τη μητέρα του Δέσποινα, ήταν το σκηνικό και οι πρωταγωνιστές των περισσότερων έργων του. Έγραψε ρεαλιστικά με διάθεση εξωραϊσμού, αλλά και με στοχαστική αλήθεια και με συναισθηματική φόρτιση. Παρά την ιδιότητα καθαρεύουσά του, κατάφερε να «περάσει» με ευκολία στο κοινό και με αναλλοίωτη αυθεντία τα λογογραφικά στοιχεία της Θράκης και τα ηθογραφικά και ψυχογραφικά μηνύματα των ηρώων του. Τα έργα «Το αμάρτημα της Μητρός μου», «Ποίος ήταν ο Φονεύς του Αδελφού μου» και «Το Μόνον της Ζωής μου Ταξείδιον» έχουν υπόθεση οικογενειακή με μηνύματα, πάντως, ουκουμενικά. Ξεχωριστά πεζογραφημάτά του ήταν επίσης τα «Μοσκόβ Σελήμ» και «Πρωτομαγιά», ενώ σημαντικά δείγματα της ποιητικής του κοσμοθεωρίας, που κινήθηκε στους χώρους των μύθων, της ιστορίας αλλά και γεγονότων της καθημερινότητας είναι τα «Μεταμορφώσεις», «Ανά τον Ελικώνα», «Η παράφρων», «Σεϊτάν Ακυντησί», «Αι Νηρηίδες» «Νεραϊδοφιλημα».

- αν ήταν πραγματική αδελφή του ο Γιωργής θα έπρεπε να την αποδεχτεί, επιχείρημα που βασίζεται στην υπόθεση.

Πρόκειται για συλλογιστικά σχήματα που στέκονται μετέωρα και δεν βασίζονται στη λογική, στα οποία ο Γιωργής με κυνικό σχεδόν τρόπο αντιπαραθέτει ένα αναμφισβήτητο γεγονός: δεν είναι πραγματική του αδελφή. Η νέα αποτυχία της μάνας την οδηγεί σε **ξέσπασμα λυγμών** («άνεφώνησεν ή μητέρα μου μετά λυγμών»). Η μάνα επιμένει ότι το παιδί, αν όχι βιολογικά, ουσιαστικά όμως και συναισθηματικά είναι δικό της.

Επιχειρήματα:

- το πήρε βρέφος στα χέρια της
- το βύζαινε, έστω και ψεύτικα
- το τύλιξε στα σπάργανα των παιδιών της και το κοίμισε στην κούνια τους

Επομένως, δεν μπορεί να το ξεχωρίσει από τα πραγματικά της παιδιά. Παρατηρούμε ότι το συμπέρασμα δεν προκύπτει από λογικές προκειμένες και γι' αυτό είναι αστήριχτο: η μητέρα επισωρεύει πλήθος επιχειρήματα, τα οποία όμως αποτελούν προφάσεις, καθώς λείπει το μοναδικό και πολύ απλό επιχείρημα: «τη γέννησα και επομένως είναι παιδί μου και αδελφής σας».

Ο Γιωργής παραμένει σιωπηλός και δεν την αντικρούει πλέον, προφανώς επειδή αναγνωρίζει ότι η μητέρα του παραλογίζεται και δεν θέλει να την προσβάλει, καθώς τη λυπάται. Η Δέσποινα καταλαβαίνει από τη διακριτική σιωπή του Γιωργή ότι δεν είναι πειστική. Η σχέση των δύο προσώπων οδηγείται σε **αδιέξοδο**, παρόλο που δεν θέλουν και οι δύο να διαταραχθούν οι σχέσεις τους. Ωστόσο η σύγκρουση και η ανάγκη να δοθεί λύση στο αδιέξοδο προωθούν την εξέλιξη του μύθου (εξυπηρετούν την οικονομία του έργου), γιατί οδηγούν στην αποκάλυψη του.

γ) Η οριστική αποτυχία της μάνας να πείσει τον Γιωργή οδηγεί τη μητέρα στην απόφαση να αποκαλύψει το μυστικό της που εξηγεί και την επιμονή της να κρατήσουν το Κατερινιώ. Εξάλλου, ούτε και η ίδια πιστεύει όσα νωρίτερα επικαλέστηκε, αυτό τουλάχιστον υπαινίσσεται με τη φράση της: «κ' έγω τό ήθελα καλλίτερο». Έτσι, καταφεύγει στο πιο αποτελεσματικό - και τελευταίο - μέσο που διαθέτει για να πετύχει το στόχο της (να αποδεχτεί ο Γιωργής το Κατερινιώ): την αποκάλυψη της αλήθειας.

Στόχος του συγγραφέα στη συνέχεια είναι να εντείνει την αγωνία του αναγνώστη όσο γίνεται περισσότερο για να παρακολουθησει και να απολαύσει τη νέα τροπή που θα πάρει το διήγημα με την αποκάλυψη του αμαρτήματος.

Παρακολουθούμε τα στοιχεία που συμβάλλουν στην δραματική ένταση της σκηνής πριν την εξομολόγηση:

- η σιωπή του Γιωργή μπορεί να αναγκάζει τη μάνα να χαμηλώσει τους τόνους της φωνής της, αλλά κλιμακώνεται η δραματική ένταση της σκηνής με την **προσήμανση** της εξομολόγησης «μά - ή άμαρτία μου, βλέπεις, δέν έσώθηκεν άκόμα».

- η συγκινητική εικόνα της μάνας που υψώνει το βλέμμα δακρυσμένο στον ουρανό προδιαθέτει τον αναγνώστη για την σοβαρότητα του αμαρτήματος. Ανάλογη εντύπωση δημιουργούν και οι δηλώσεις της μάνας:

- Έχω κάτι έδω μέσα βαρύ, πολύ βαρύ
- Ός τῶρα τό γνωρίζει μόνον ό Θεός καί ό πνευματικός μου

- Η μητέρα, καθώς είναι έτοιμη για την εκμυστήρευση, αποζητά τις κατάλληλες συνθήκες για να μιλήσει: καλλιεργεί μια **ατμόσφαιρα μυστικότητας, σχεδόν συνωμοτική**. Προφανώς δεν είχε ποτέ σκεφτεί το ενδεχόμενο να ομολογήσει το μεγάλο μυστικό της ζωής της, το θάνατο ενός παιδιού της - το «φόνο», όπως εκείνη τον αντιλαμβάνεται - σε κάποιο από τα άλλα της παιδιά. Της προκαλεί τουλάχιστον αμηχανία η προοπτική να ομολογήσει ότι στάθηκε ανάξια να προστατεύσει το παιδί της.

- «Η μητέρα μου έκρέμασε τήν κεφαλήν, ως κατάδικος, ... έγκληματος»: επιτυχής **παρομοίωση** που αισθητοποιεί την ενοχή της μάνας και προϊδεάζει τον αναγνώστη για την συγκλονιστική αποκάλυψη.

Ο Γιωργής, εντυπωσιασμένος από την εκμυστήρευση της μητέρας του, ξεκαθαρίζει **αναδρομικά** στη σκέψη του και ερμηνεύει την όλη ως τότε ανεξήγητη συμπεριφορά της, αφού πλέον γνωρίζει το γεγονός που καθόρισε τις επιλογές, τον τρόπο σκέψης της μητέρας και σφράγισε για πάντα τον ψυχισμό της. Ο συγγραφέας όμως δεν ανάλυνεται στην υπόμνηση όλων των ανεξήγητων ενεργειών της, αλλά στη μνήμη του αναγνώστη έρχονται η προσκόλληση της μητέρας στην Αννιώ και αργότερα στα θετά κορίτσια, η προσευχή της για ανταλλαγή της ζωής της Αννιώς με τη ζωή του Γιωργή, η εμμονή στην υιοθέτηση κοριτσιών κ.α. Ωστόσο, ο αφηγητής αξιολογεί ως τρίτος και βάζει στις πραγματικές του διαστάσεις το «αμάρτημα» της μητέρας του, το οποίο υποβαθμίζει χαρακτηρίζοντάς το δυστύχημα. Προσδιορίζει τα βασικά στοιχεία του χαρακτήρα της (άπλη, έναρετος, θεοφοβούμενη) και διεισδύει στα βαθύτερα αίτια της στάσης της, τα οποία ταυτόχρονα συνιστούν και την τιμωρία της (Τί φρικτή καί άμείλικτος Κόλασις!):

- ή συναισθησις τοῦ άμαρτήματος: συναισθανόταν το μέγεθος και τη βαρύτητα της πράξης της
- ή ήθικη ανάγκη τῆς έξαγνίσεως: πιεζόταν από την ηθική ανάγκη να εξαγνιστεί και να ανακουφίσει τη συνείδησή της

- τό άδύνατον τῆς έξαγνίσεως αὐτοῦ: διαπίστωνε το αδιέξοδο στο οποίο βρισκόταν, γιατί δεν έβρισκε την ηθική λύτρωση με κανένα τρόπο Είναι χαρακτηριστικό ότι τα τρία επίθετα που προσδιορίζουν την προσωπικότητα της μάνας (άπλη, έναρετος, θεοφοβούμενη) στοιχούν με τα τρία αίτια.

www.poukamisas.gr

εδώ και **20 χρόνια**,
στα Φροντιστήρια Πουκαμισάς,
πάνω από **12.500 μαθητές**
έκαναν το όνειρό τους πραγματικότητα...

κάν'το κι εσύ !

φροντιστήρια
ΠΟΥΚΑΜΙΣΑΣ